

BİR HOCANIN ÖĞRENCİSİNİ SAVUNMASI*

Aysu ATA**

Öz

Yıl 1983. YÖK'ün 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile akademik, kurumsal ve idari yönden yeniden yapılanma sürecine başlayalı iki yıl geçmiştir. İlk YÖK Başkanı, Üniversitenin resmi kuruluş yılı 1967'den çok önce üniversitenin nüvesi olan 1954 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağlı Çocuk Sağlığı Kürsüsünü kuran İhsan Doğramacı'dır. Prof. Dr. Saadet Çağatay ise Almanya'da doktorasını tamamladıktan sonra Nisan 1940'ta Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü Kütüphanesine memur vekili olarak başladığı çalışma hayatını, 70. yaşında 2 Haziran 1977'de sonlandırmıştır. Bildirimize "Yıl 1983" ile başlamamızın nedeni, Saadet Hanımın yaş haddinden emekli olduktan 6 yıl sonra Prof. Dr. İhsan Doğramacı'ya yazdığı mektupta 6 Mayıs 1983 tarihinin yer almasıdır. Bu mektupta, Saadet Hanım son asistanı için "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Doçenti, Türkçe üzerindeki çalışmalarıyla rakipsiz ilim adamı olan Semih Tezcan" tanımlamasıyla bir mektup yazar. O mektubu gelin birlikte okuyalım.

Anahtar Kelimeler: Saadet Çağatay, Semih Tezcan, İhsan Doğramacı

A TEACHER DEFENDING HER STUDENT

Abstract

Year 1983. Two years have passed since the re-structuring of academic, institutional and administrative aspects of Higher Education Law No. 2547, which was issued in 1981 by YÖK. The first chairman of the Higher Education Council, İlhan Doğramacı, who established the Department of Child Health in the Faculty of Medicine of Ankara University in 1954, the

* Bu makale, *IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu* (25-27 Ekim 2018 / Ankara-Türkiye)'unda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
e-posta: ayata@ankara.edu.tr

official establishment year of your university was the core of the university long before 1967. Professor Dr. Saadet Çağatay, after completing her doctorate in Germany, completed her 70 years of working life on 2 June 1977, which started to work as a deputy in the Library of Turkology Department of the Faculty of Letters in April 1940. The reason why we started this article with the phrase "Year 1938", taken part the dated 6 May 1983, in her letter sent to İlhan Doğramacı, after 6 years of retirement from Saadet Çağatay's age limit. In this letter, Professor Dr. Saadet Çağatay, for her last assistant, gives the definition of "Semih Tezcan, Associate Professor of Turkish Language in the Faculty of Letters, who is an unrivaled scientist with his works on Turkish." Let's read that letter together.

Key Words: Saadet Çağatay, Semih Tezcan, İhsan Doğramacı

30.04.1974 tarih ve 926 sayılı kararname ile Türk Dili Kürsüsü asistan adaylığına tayin edilen Semih Tezcan'ın asistanlık başvuru dosyasına kendi eliyle yazdığı biyografi şöyledir:

Biografi¹

Mersin'de 1943 yılında doğdum. İlkokulu, orta okulu ve liseyi bu şehirde okuduktan sonra 1960 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili bölümüne girdim. 1964'te bu fakülteden mezun olduktan sonra Batı Almanya'dan burs kazanarak Hamburg ve Göttingen Üniversitelerinde doktora tahsili yaptım. Ocak 1970'te Türkoloji, İranistik ve Etnoloji dallarından sınava girerek doktora imtihanını başardım. Bundan sonra 18 ay Alman Bilim Araştırmaları Kurumu adına Göttingen'de Halaç lehçesi üzerine araştırmalar yaptım. Eylül 1971'de Türkiye'ye döndüm. Askerlik hizmetimi 1972-1973 yılları arasında yedek subay olarak yaptım.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Kürsüsünde söz konusu kadroyu isteyen Prof. Dr. Saadet Çağatay'dır. O yıllar, her dönem olduğu gibi kadro sıkıntısının hat safhada yaşandığı yıllardır. Semih Tezcan'ın asistan olarak atandığı dönemde Türk Dili Kürsüsünün kadrosunda Başkan Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın yanı sıra Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, Prof. Dr. Doğan Aksan, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz ve Doç. Dr. Mustafa Canpolat vardır.

¹ Prof. Dr. Semih Tezcan'la ilgili resmi yazışmalar, DTCF personel dosyası taranarak elde edilmiştir. Bu çalışma sırasında Personel biriminde çalışan arkadaşlara yardımları için teşekkür ederim.

Semih Tezcan, lisans öğrenimi sırasında çalışkanlığı ile dikkatleri üzerine çeker. Saadet Hanım, 2. sınıftan başlayarak odasında Uygurca dersleri verir ve mezun olduktan sonra bir şekilde Almanya'ya gitmesini sağlar. Çünkü iyi derecede Rusça, Fransızca ve İngilizce bilen Saadet Hanım'a göre literatürü takip edebilmek için tek şart Almanca bilmektir. Bu düşünceye, Saadet Hanım'ın 7 Ekim 1957 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi asistanlarından Faruk Timurtaş'ın *Şeyhî ve Ahmed-i Da'i'nin Eserleri Üzerine Gramer Araştırması* adlı doçentlik tezi için yazdığı raporun sonuç kısmında yazılanlardan ulaşıyoruz. Şöyle ki:

Meslek literatürünü takip etmek için elzem olan Almancaya vakıf olmayışından dolayı, namzede bir iki yıl daha Almanca üzerinde çalışmağa zaman verilerek şimdilik doçentlik imtihanının durdurulması icap edeceği kanaatinde olduğumu arz ederim.

Saadet Hanım'ın bu raporu biraz da asistanı olan Zeynep Korkmaz Hocamızın doçentlik raporunda menfi oy kullanan İstanbul ekibine karşılık olsun diyerek yazdığını düşünüyoruz. Yukarıdaki raporun yazıldığı yıl, 1957. Demokrat Parti iktidarının yedinci yılı. Faruk Timurtaş, "Dörtlü taktır" diye adlandırılan belgenin ardından kurulan Demokrat Partide bu taktiri imzalayan dört kişiden biri olan Refik Koraltan'ın yakın akrabasıdır. Koraltan, aynı zamanda 1950-1960 arası Meclis Başkanlığı yapmıştır. Siyasî açıdan o günün Türkiye'sinde Saadet Hanım'ın Faruk Timurtaş'ın tezine böylesi bir karşı çıkış nedeni çok önemli. Korkmaz ve Timurtaş Hocalara yazılan raporların tamamı okunduğunda, Saadet Hanımın bu karşı çıkışta kendi öğrencisine sahip çıkarak kendi asistanın yaşadıklarının aynısını İstanbul ekibine de yaşatmak istediği ortaya çıkıyor. Burada Saadet Hanım'ı tanıma adına bir şeyler söylememiz gerekiyor sanırım. Bunu yapmadan önce de gerek bu bildirinin konusu olan mektubun elime geçmesini sağlayan gerekse Saadet Hanım'ın yaşam öyküsünü bize yazan, aynı bölümden mezun olmakla gurur duyduğum Hadi Şenol'a teşekkürlerimi buradan sunmak isterim.

Saadet Hanım, 82 yıllık yaşamını, "hayatı roman olacak kişi" dediyecek şekilde dolu dolu yaşamış. Anne ve baba özlemiyle geçen çocukluk yıllarının ardından, Rus gimnazyumunu bitirir bitirmez daha 15 yaşındayken roman hatta belgesel olabilecek türde bir çabayla önce Kazan'dan Moskova'ya ardından Petersburg'a oradan Finlandiya ve en sonunda da Almanya'ya geçmiştir. Bu geçişlerde ve hiç bilmediği ülkelerde tek başına pek çok zorluğa göğüs gererek, bu zorlukların en kötüsü de açlığa meydan okuyarak ayakta kalabilmiş. 1922 yılında Berlin'e geldikten sonra özel bir Alman lisesinde yatılı olarak okurken babası Ayaz İshaki'ye içinde bulunduğu durumu aktaran şöyle bir mektup yazar:

Kaldığım kapalı kız pansiyonunda disiplin hat safhada, yiyeceği çok az, boş kaplarla çocukları oyalamak isteyen açlık müessesesi.

Ayaz İshaki, bu mektuba “Biraz daha sabret, sen benim güvercinimsin.” diyerek cevap verir. Bu cevap karşısında Saadet Hanım’ın yapacağı tek şey daha fazla çalışmak olmuştur. Böyle kazanılmış bir hayat, Saadet Hanım’ın hayatı. 20 Haziran 1931’de lisans öğrenimini tamamlayan Saadet Hanım, Hocası Wilhelm Bang Kaup’un önerisiyle 28 gün sonra 18 Temmuz günü dilekçe ile doktora başvurusunu yapar. İsmail Gaspıralı’ya ihtaf ettiği *Denominale Verbildungen in den Turksprachen* adlı doktora tezini 13 Aralık 1933’te bitirip doktor unvanını alır. Saadet Hanım dışında Yakup Şinkeviç ile Reşit Rahmeti Arat’a da hocalık yapan Bang’ın tek isteği Saadet Hanım’ın kendi bölümünde kalmasıdır. Kadro sıkıntısı ne yazık ki Almanya’da da vardır. Kendi bölümlerine kadro verilmeyince yardımcı ders olarak aldığı Rusça dersini veren ve doktora jürisinde yer alan, dünyaca ünlü Rusçanın etimolojik sözlüğünü yazan Prof. Dr. Max Vasmer, asistanlık teklif eder. Ancak Saadet Hanım, “Benim tek idealim Türkolog olmak, bu isteğimi elde edinceye kadar çalışacağım.” der ve teklifi geri çevirir. Saadet Hanım’ın Türk kültürünün temeli olan Türk diline çok büyük düşkünlüğü vardır. Bunu tüm yazılarında olduğu gibi 1978 *Emel Dergisi*’ndeki “Dil Üzerine Düşünceler” adlı yazıda daha net görebiliyoruz.

2. Dünya Savaşının başladığı yıl olan 1939’un Aralık ayının ilk günlerinde Saadet Hanım eşi Tahir Çağatay ile birlikte Ankara’ya gelir ve aynı yılın 15 Aralık günü DTCF Dekanlığına şu yazıyı verir:

Kazan Türklerinden ve Türk teb’asındanım. Yüksek tahsilimi Berlin Üniversitesi Felsefe Fakültesinde yaptım. Burada Türkoloji, şark dilleri, felsefe derslerini takip ederek esas disiplin olarak aldığım Türkoloji Prof. W. Bang nezdinde 933 senesinde doktora imtihanı verdim. ... Fakültenizde Türkoloji asistanlığına talibim.

Almanya’da doktorasını tamamlayan ve asistanlığa talip olan Saadet Hanım, lise mezununun bile vali olarak atandığı bir dönemin Türkiye’sinde, 4 Nisan 1940’ta Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü Kütüphanesine memur olarak atanır. Memuriyet döneminde boş durmaz ve “Eski Osmanlıca’da Fiil Müştakları” adlı doçentlik habilitasyon tezini hazırlar. Hazırlanan çalışma Abdülkadir İnan ve Ràsony’dan oluşan kurula gönderilir ve bunun sonucunda nihayet 22 Mart 1943’te doçent olarak ataması yapılır.

Prof. Dr. Saadet Çağatay, 70. yaşında, 2 Haziran 1977’de emekli olmuştur. Emekli olana kadar asistanlığını yapanları, bildirimizin başında söyledik. Semih Tezcan bunlar arasında sonuncusu, anne-babanın söyleyişiyle son göz

ağrısı. Anne-babayı burada işin içine katmamızın nedeni, Saadet Hanım'ın yakınında olan veya yurtdışına giden öğrencilerine âdeta bir anne şefkati ile yaklaşması olmuştur. Yurtdışına öğrenim amacıyla giden daha doğrusu yanı başından ayrılan her öğrencisi ile sık sık yazışır, onların buldukları yerlerdeki sorunları ile yakından ilgilenir. Zaten Hadi Şenol, gerek 2007'de yayımlanan *Prof. Dr. Saadet İshaki Çağatay'ın Yaşam Öyküsü* adlı kitabında gerekse 2006'da *DTCF'de Türkolojinin Öyküsü* adlı kitabın "Prof. Dr. Saadet Çağatay" bölümünde konuyu anlatırken mektuplara ne derece yer verdiğini ortaya koyuyor. Konu son göz ağrısı olunca daha bir titiz davranır Saadet Hanım. 1964'te lisans öğrenimini tamamlar tamamlamaz Semih Tezcan'ı Ural-Altay Cemiyetinin verdiği bursla Hamburg Üniversitesine, aralarında abla-kardeş ilişkisinin olduğu Prof. Dr. Annamarie von Gabain'e gönderir. Saadet Hanım, Semih Tezcan'ın daha iyi yetişmesini sağlamak için 2 Haziran 1969 tarihli Tezcan'a yazdığı mektupta bir süre daha bulunduğu yerde kalmasının ne şekilde olabileceğini şöyle anlatır:

Sevgili Semih, Spuler'e senin yazdıklarını söyledim, daha evvelce de zaten senin orada biraz fazla kalabilmen, meslek bakımından faydalı olacağını söylemiştim, benim aldığım intiba'ya göre seni tercih edecektir, fakat gerçekte ne olur bilmem, yine bir kere görüşebilsem ne alâ, fakat pek üstelemek de istemem iş bozulup koymasın. Spuler, Temmuz'un 7 sinden itibaren Hamburg'ta olacağım dedi, bana mektup yazsın dedi. Sen de yazacağın mektupta, önce onunla görüşmek istediğini bildir. Fakat derhal / resmen müracaat etme! daima beni ileri sür, S. H.² beni size lektörlüğe tavsiye etmiş, ben de memnuniyetle ve şükranla kabul ederim, Türkoloji sahasındaki ilerlememi hem S. H. hem ben kendim çok arzu ediyorum, Almanya'da biraz fazla kalabilmem benim için her hususta iyi olacaktır, lektörlük hususunda sizinle bizzat görüşmem gerekirse, beni ne zaman kabul edebileceğinizi bildirmenizi rica ederim, askerliğimi kolaylıkla tecil ettirebileceğim, son baharda da imtihanları tamamlamak niyetindeyim gibi bir mektup yazı ver, aşağıdan al.

Mektup bu kadar değil tabii ki. Mektupta aklınıza gelemeyecek, askerlik sorununa kadar en ince ayrıntılar bile düşünülüyor ve yazılıyor. Bu arada Semih Tezcan da bu ilgiyi çok çalışarak karşılıksız bırakmamış olacak ki Saadet Hanım, burada tamamını vereceğimiz söz konusu mektupta onun için "Türkçe üzerindeki çalışmalarıyla rakipsiz ilim adamı" nitelemesini yapar.

Semih Tezcan, "Biografi"sinde söylediği gibi 1971'de Almanya'dan döndükten sonra 1974 / Nisan ayının sonunda asistan olarak DTCF'ye başlar

² Saadet Hanım.

ve 6 Temmuz 1976 tarihinde de Türk Dili Kürsüsü kadrolu doçentliğine atanır. 1982 yılında profesörlüğe başvurur. İşte bu son başvuru, Semih Tezcan'ın DTCF'deki akademik hayatını alt-üst etmeye yeter. Tezcan'ın bu başvurusunu değerlendirecek komisyonda Başkan Prof. Dr. Hasan Eren, Raportör Prof. Dr. Muharrem Ergin ve üyeler Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, Prof. Dr. Talat Tekin, Prof. Dr. Doğan Aksan vardır. 14 Eylül 1982 tarihinde "Doç. Dr. Semih Tezcan'ın Profesörlüğe Yükseltilmesi İle İlgili Bilim Komisyon Raporu" başlıklı 5 sayfalık yazıyı heyet şöyle sonlandırır:

Tezcan vazifesine bağlı, titiz, çalışkan ve öğretici vasfı kuvvetli bir öğretim üyesidir. Bütün bu hususları göz önünde bulunduran komisyonumuz, Doç. Dr. Semih Tezcan'ın profesörlüğe yükseltilmesini Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fakülte Kurulu'na teklif etmeyi oybirliğiyle kararlaştırmış bulunmaktadır.

Saygılarımızla.

Bilim komisyonunun verdiği karar, bir sonraki gün 15 Eylül'de Fakülte Kuruluna girer. Fakülte Kurulundaki oylamaya 14 kişi katılmış ve bunlardan 8'i Semih Tezcan'ın profesörlüğe yükseltilmesi yolunda oy kullanırken 4'ü karşı oy vermiş, 2 oy da boş çıkmıştır. Bu tablo, oy çokluğuyla Tezcan'ın profesörlüğünü Üniversite Senatosunda geçirmeye yetecek tablo olmasına rağmen durum hiç de öyle olmaz. Semih Tezcan, yaklaşık üç ay sonra 23 Aralık 1982 tarihinde söz konusu raporun akıbetini sorgulayan şu mektubu, DTCF Dekanlığına gönderir.

Profesörlüğe yükseltme işleminin 14 Aralık 1982 günü yapılan Ankara Üniversitesi Senato toplantısı gündeminde bulunduğu halde sıra gelmediği için görüşülemediği, ancak bundan sonra 21 Aralık 1982 günü yapılan Senato toplantısı gündeminde bana ait konunun yer almadığını öğrenmiş bulunmaktayım.

Profesörlüğe yükseltme işlemim için kurulan bilim komisyonu 14 Eylül 1982 günü toplanarak raporunu vermiş ve profesörlüğe yükseltilmemi oybirliğiyle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fakülte Kuruluna teklif etmiştir. Aradan üç aydan fazla süre geçmiş olmasına rağmen bu işlemin sonuçlandırılmamış olması, son olarak da Senato gündeminden çıkartılarak yeni bir gecikmeye yol açılması beni maddi ve manevi zarara uğratmaktadır.

Bana ait işlemin hangi sebeple Ankara Üniversitesi gündeminden çıkartılmış olduğunun Rektörlükten sorularak tarafıma bildirilmesini saygılarımla arz ederim.

Nihayet, Üniversite Senatosu, 3 Mayıs 1983 gün ve 394 sayılı karar ile yükseltilmek üzere başvuran Semih Tezcan'ın bu talebinin reddine karar

alır. Üniversite Senatosunun aldığı karardan sonra Semih Tezcan için yapılacak tek şey kalır; İdare Mahkemesine başvurmak. Bu arada Saadet Hanım da bu tarihten üç gün sonra 6 Mayıs'ta ilk Yükseköğretim Kurulu Başkanına bir mektup yazar.

1983-1984 öğretim yılında iki yarıyılığımı DTCF'de bir rotasyon olayı da yaşanır. O zamanki unvanları ile Doç. Dr. Semih Tezcan, Doç. Dr. Ayşe Onat, Doç. Dr. Nejat Kaymaz ve Dr. Ejder Kalelioğlu ile birlikte Dicle Üniversitesinde görevlendirilir. Bu görevlendirmeden sonra benim de anlayamadığım pek çok yazışma olur. Ve sonunda Semih Tezcan, 8 Kasım 1984 tarihinde "Bugüne kadar hakkımda uygulanan işlemler görevimi sürdürmeme olanak bırakmadığından, öğretim üyeliğinden çekiliyorum." diyerek görevinden el çeker. Dekanlık bu yazıya karşılık olarak 3 Aralık 1984 tarih ve 5714 sayılı kararla Doç. Dr. Semih Tezcan'ın 10 Ağustos 1984 tarihinden itibaren müstafi sayılması ile ilgili yazıyı, Rektörlüğe gönderir ve Rektör adına Rektör Yardımcısı Fikret Eren'in oluru ile söz konusu tarihte müstafi sayılır.

Semih Tezcan'ın başvurduğu Ankara 1. İdare Mahkemesinin konuyla ilgili 24.9.1985 günlü E:1983/782, K: 1985/542 sayılı kararı şu olur:

Dava konusu olumsuz işleme dayanak alınan soruşturma raporu ve Fakülte Kurulu kararındaki muhalefet şerhleri ile Ankara Valiliğinin davacı hakkında yazmış olduğu yazıdan, davacı hakkındaki istihbari bilgilerin doğruluğunu kanıtlayan herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığını, muhalefet şerhlerinin ise bilimsel yeterliğe ilişkin olmaktan çok şahsi sürtüşmeleri içerdiğinin anlaşıldığı, bu nedenle profesörlüğe atanması için yasal bir engeli bulunmayan davacı hakkında tesis edilen işlemde mevzuata uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.

Mahkeme, haklı olanın yani Semih Tezcan'ın lehine sonuçlanmıştır. İdare, Danıştay Mahkemesinde temyiz yoluna gitse de sonuç değişmez. Ancak Üniversite Personel Daire Başkanı, Rektör Prof. Dr. Tarık Somer'e 23 Ocak 1986 tarihinde şöyle sonlanan tuhaf yazıyı gönderir:

Özlük ve mali hakları çekilmiş sayıldığı tarihteki doçentlik kadrosuna bağlı olmak üzere ve başka bir Üniversitede kadrolu profesörlüğe atanıncaya kadar profesörlük unvanını kullanmamak şartıyla profesörlüğe yükseltilmesini takdir ve tasviplerinize saygılarımla arz ederim.

Semih Tezcan, yazıda belirtilen tuhafılığı uygulamak zorunda kalmaz.

Tabii o yılları bilmeyen gençler için, özellikle yakın tarihe meraklı olmayanlar için verdiğim bu tarihler, pek bir şey ifade etmiyor olabilir.

Ancak Türkiye’de belli dönemlerde yukarda hâkimlerin mahkeme kararında söylediği gibi yetenezsiz, muhteris kişilerin siyaset adı altında “şahsi sürüşmeleri”, asılsız ihbar mektupları, kara çalmaları insanların hayatına mal olabilecek kötülükler ortaya koymuştur. İnsana “Kurt puslu havayı sever.” atasözünü söyletecek hareketleri yapanlar ile birlikte Türkiye’nin başından pus yani duman hiç eksik olmamıştır.

Dumanlı havalarda en sağlam durması gereken Üniversitelerken böyle olmaz. Aksine üniversiteler, dumanı üfleyen yani dumanı kuvvetlendiren pozisyona bürünür. Bu durum, DTCF özelinde en belirgin çatlağını 1944 yılında verir. 1940’lı yıllarda yani II. Dünya Savaşı’nın kızıştığı dönemde, Türkiye’nin yürüttüğü dış politika, iç politikanın da belirleyicisi olmuş ve bu çerçevede özellikle savaş döneminde etkin hâle gelen bir hareketin zamanla tasfiye sürecine girmesi ile olaylar baş göstermiştir. Olaylardan Fakültemiz, özellikle Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü de payına düşeni fazlasıyla alır. Fakültede böylesi yoğun yaşanan etkilenmeler, siyasî çalkantılar, “Cadı Kazanı” olarak adlandırılmıştır. 1945’te DTCF Dekanı Prof. Dr. Enver Ziya Karal’ın Milli Eğitim Bakanlığına dört hoca için yazdığı raporla başlayan süreç, 1948’de tasfiyelerle noktalandı. 1948’de Doç. Dr. Behice Boran, Doç. Dr. Pertev Naili Boratav ve Doç. Dr. Niyazi Berkes Üniversiteden uzaklaştırıldı. Mediha Esenel (Berkes) ise 7 Ocak 1947’de istifa etti. Bu çalkantılar, sadece Boratav Hocayı yutmakla kalmadı. Aynı zamanda bunun artçı sarsıntılarından dolayı bizlere bıraktıkları makale ve kitaplarıyla baş üstünde taşımamız gereken, Fakültenin kuruluşundan itibaren Atatürk’ün özel isteği üzerine hocalık yapan Prof. Abdülkadir İnan ve Prof. Agop Dilaçar da doktoraları olmadığından 1948’de görevden alındılar. Fakültenin kuruluş yıllarında Bölümümüzdeki bu çalkantılar, Prof. Dr. Hasan Özdemir ile Hadi Şenol’un birlikte ortaya koydukları *DTCF’de Türkoloji’nin Öyküsü* adlı kitapta daha kapsamlı bir biçimde verilmiştir.

Gelelim 6 Mayıs 1983 Cuma gününe. Emekliye ayrılalı altı sene geçen Saadet Hanım, bu tarihte son asistanı Semih Tezcan için ilk Yükseköğretim Kurulu Başkanına mektup yazdığını yukarıda söylemiştik. YÖK, 1981’de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile akademik, kurumsal ve idari yönden yeniden yapılanma sürecine başlayalı iki yıl geçmiştir. İlk YÖK Başkanı, Prof. Dr. İhsan Doğramacı’dır. Doğramacı, Hacettepe Üniversitesinin resmi kuruluş yılı 1967’den çok önce, 1954 yılında Hacettepe Üniversitesinin çekirdeği olan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine bağlı Çocuk Sağlığı Kürsüsünü kurmuştur. Sonraki yıllarda Hocabey lakabını alan Doğramacı, kurmuş olduğu Hacettepe Üniversitesi rektörlüğünden önceki dönemde, 1963-1967 arasında Ankara Üniversitesi

Rektörlüğü de yapmıştır. Türk kültürüne ve kültürün temel taşı olan Türk diline son derece önem veren iki bilim adamının bir başka ortak yanı her ikisinin de Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında dünyaya gözlerini açmalarına rağmen ülkemize ve kültürümüze hizmet etmeyi şiar edinmiş olmalarıdır.

Yukarıdaki bu açıklamalardan sonra, kendimiz ve Türkiye için öyle çalkantılı günlerin uzak olması temennisi, ayrıca bir hoca olarak böylesine sahip çıkacağımız asistanlar yetiştirmek dileğiyle gelin o mektubu birlikte ve sesli okuyalım. Okumaya geçmeden mektuptan bir pasajı burada da vurgulamak isterim:

Pek Muhterem Reis Bey!

İlim sahasında yetişmenin ve yetiştirmenin ne olduğunu çok iyi bilirsiniz. Biz millet olarak, bugünkü içtimai durumumuzda iyi yetişmiş bir insanı, mesleği boşuna harcayacak devirde değiliz; özellikle millî alanda! Millî kültür ancak ve ancak bilgi ve büyük feragatle çalışabilen üstün kabiliyetli kimselerin elinde gelişip olgunlaşır. İhbarcılıkla ve iftira ile itibar peşinde olanların elinde, bu bizlerce mukaddes olan millî kültür sadece yağmaya uğrar ve söner.

Şimdi mektubu okurken bir yandan da zamanında, Prof. Dr. Pertev Naili Boratav, Prof. Abdülkadir İnan, Prof. Agop Dilaçar ve Prof. Dr. Semih Tezcan Bölümümüzden uzaklaştırılmasaydı Bölüm ve Türkiye adına ne gibi gelişmeler yaşanacağını hayal edelim.

Saygılarımla.

Kaynakça

ÖZDEMİR, Hasan – ŞENOL, Hadi (2006); *DTCF’de Türkolojinin Öyküsü*, Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları, Ankara.

ŞENOL, Hadi (2007); *Prof. Dr. Saadet İshaki Çağatay’ın Yaşam Öyküsü*, Ayaz Tahir Türkistan İdil-Ural Vakfı, İstanbul.

Ek:

Sayın

Prof. Dr. İhsan Doğramacı

Yükseköğretim Kurulu Başkanı

A n k a r a

Pek Muhterem Reis Bey, sizi zor işleriniz arasında rahatsız ettiğimden dolayı üzgünüm.

Şu içinde bulunduğumuz haftada idareniz altında bulunan Ankara Üniversitesi Senatosunda yalnız Üniversite için değil, memleket davamızda da yüz karası olan bir karar üzerine size başvurmağa cesaret ettim.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Doçenti, Türkçe üzerindeki çalışmalarıyla rakipsiz ilim adamı olan Semih Tezcan'ın profesörlüğe yükseltilmesi doğrultusunda meslekten ilim adamlarının müsbet raporları olduğu halde, aslı olmayan bir ihbar veya ihbarlar üzerine raporlar tertip edilerek profesörlüğe yükseltilmesi reddedilmiştir.

Namzet Semih Tezcan talebeliğinden beri parlak zekası, ilim görüşüyle üstün kabiliyetini göstermişti. Mesleđimizle yani Türk Dili ile ilgili konular hakkında benimle sık sık temasta idi, hattâ ki talebeliğinden beri bana asistanlık etmeğe çalışıyordu. Böylece kendisini o zamandan beri iyi tanıma fırsatını buldum.

Daha mezun olmadan önce bir küçük hadise üzerine kendisi ve ailesiyle yakın temasa geldim. Mazbut ve dindar bir aile çocuğu idi. Mektebi bitirdikten sonra onun meslek sahasında kalmasını sağlamak ve memlekete bir ilim adamı kazandırmak gayesiyle Hamburg Üniversitesi Türkoloji profesörü olan arkadaşım Prof. Dr. Annemarie von Gabain'e mektup yazıp bu kabiliyetli talebeme Almanya'da doktora yaptırmasını veya hiç olmazsa birkaç yıl orada kalması için yardım etmesini rica ettim. Cevap müsbetti.

Semih Tezcan, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden 1964'te 21 yaşında 'pekiyi' dereceyle mezun oldu. Tezini benim yanımda bir Nogayca metin üzerinde yapmıştı. Aynı yılın sonbaharında Semih Tezcan, Ural-Altay Cemiyetinin bursiyeri olarak Almanya'ya Hamburg Üniversitesine gitti ve Prof. von Gabain'le çalışmağa başladı.

Çok geçmedi, Prof. von Gabain'den yeni talebesinden çok memnun olduğunu bildiren ve "bu sefer çok iyi seçmişsin" sözleriyle bana da iftihar payı veren övgü dolu mektuplar almağa başladım.

İlk kış sömestrinde Semih Tezcan'ın Almanca bilgisi henüz yeterli olmadığından Prof. von Gabain ona dersleri İngilizce olarak verdi. İkinci sömestrde ise Semih Tezcan artık bütün dersleri Almanca takip edecek duruma gelmişti; birçok 'mirasyedi' talebe gibi yıllarca devlet parasıyla oturup Almanca

öğrenme bahanesiyle sözel dil okullarına, Goethe Enstitüsüne devam edip 'havanda su' dövmedi.

Prof. von Gabain'in 1965'te emekli olması üzerine Semih Tezcan bu sefer onun tavsiyesiyle Göttingen'de Türkoloji profesörü olan Gerhard Doerfer'in yanına geçti. Ural-Altay Cemiyetinin bursu bir yıllıktı. Parlak ve başarılı çalışması üzerine Prof. von Gabain kendisine Volkswagen vakfının doktora bursunu temin etti. Bu müessese onu kendi bursiyerleri arasına bir talebe yurduna yerleştirdi ve doktora tezini aldıktan sonra ona ayrı bir oda tahsis etti. Prensip olarak sadece yüksek kabiliyetli Alman talebelerine verilen Volkswagen doktora bursu gösterdiği yüksek başarıdan ötürü Semih Tezcan'a dört buçuk yıl süreyle karşılıksız olarak verildi. Ayrıca Volkswagen vakfının kendi bursiyerleri için Bochum Üniversitesinde açtığı intensiv dil kurslarına katılan Semih Tezcan, Fransızca ve Rusça da öğrendi. Böylece bir kuruluş bile devlet parası harcamadan en iyi derecelerle doktorasını yapabildi ve üstün bir meslek adamı oldu.

1966 Yılı Ekim ayında Hamburg Üniversitesi ve Federal Almanya Dışişleri Bakanlığının işbirliği ile Batı Türkistan'a Prof. von Gabain'in idaresinde bir "Türkoloji İlim Seyahati" tertip edilmişti. Prof. von Gabain, öğrencisi Semih Tezcan'ın bu seyahate katılmasına izin verilmesi için Bonn'daki Türk Kültür Ateşeliğine yazdığı yazıda ondan

“fevkaledde bir kabiliyet” (ein ganz ungewöhnliches Talent) diye bahsetmekte ve bu seyahate katılması için bizzat kendisi tarafından seçildiğini belirtmekteydi. Semih Tezcan bu seyahate katıldı ve ebedî Türk yurdu olan Türkistan’ı tanımak fırsatını buldu.

1968 ve 1969 yıllarında iki defa Semih Tezcan’ın hocası Prof. Doerfer, Türkçe konuşan Türk kabilelerini araştırmak gayesiyle Alman İlim Araştırmaları Kurumu (Deutsche Forschungsgemeinschaft) hesabına İran’a ilmî araştırma seyahatleri tertipledi. Üç kişilik heyetlerle yapılan bu seyahatlerin her ikisine de bizim Mersin’li oğlumuz Semih Tezcan katıldı ve takdir edersiniz ki, kendisi Türk ve Müslüman olan Semih Tezcan daha fakültede iken öğrenmiş olduğu Azerî ve Farsça bilgisi sayesinde bu ilim heyetlerinin en iyi elemanı olarak yer almıştır. Halkla teması kuran, bu seyahatlerin başarıya ulaşmasını temin eden o idi.

Bütün bu gibi zor expeditionlarda olduğu gibi bu heyetler de kaçınılmaz tehlikelerle, çeşitli zorluklarla karşılaşarak adım adım İran çöllerinde ilerleyip Türk boylarını tesbit etmiştir. Bu seyahatler sırasında eski özelliklerini yitirmemiş olan ve o güne kadar bilinmeyen Halaç lehçesinin keşfedilmiş olması Türkoloji tarihinin en büyük hadiselerinden birisidir. Mersinli oğlumuz Semih Tezcan bu şerefe de nail oldu. O zamanlardan beri hocası Prof. Dr. Doerfer ile birlikte Halaçça üzerinde

son derece önemli neşriyat yapmıştır. Müşterek kitaplarından biri ABD Indiana Üniversitesinin, öteki ise Macaristan İlimler Akademisinin yayınları arasında yer almıştır.

Sadece şu, İran çöllerindeki meçhul yörelerde büyük zahmetlere katlanılarak gerçekleştirilen değer biçilmez hizmet bile, o zaman daha 25 yaşında olan bu genç bilim adamının ilim payesini almağa hak kazandığını isbat eder.

Semih Tezcan doktorasını 1970 yılı başında bitirdi. Doktora tezi Berlin'deki Alman İlimler Akademisinde korunmakta olan Eski Uygur yazmalarından biri üzerine idi ve Alman İlimler Akademisi tarafından müstakil bir kitap olarak yayınlandı. Daha sonra bir buçuk yıl Alman İlim Araştırmaları Kurumu'nun (Deutsche Forschungsgemeinschaft) ilmî görevlisi olarak Prof. Doerfer'in yanında başarıyla çalıştı. Hocası tarafından müteaddit defalar kendisine Federal Almanya'da kalması teklif edildiyse de bunu istemedi ve Türkiye'ye döndü. Askerlik hizmetini yaptıktan sonra 1974'te doktor asistan olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine intisap etti. 1976'da doçentlik imtihanının bütün safhalarını bir dönemde başararak "üniversite doçenti" unvanını kazandı. Onun doçent olması üzerine ben, o zamana kadar okuttuğum dersleri devralabilecek ve bu işi hakkıyla yapabilecek bir halefe kavuşmanın huzuruyla, gönlüm müsterih olarak emekliliğimi istedim.

Pek Muhterem Reis Bey!

Bugün bu mesleğin Türkiye'de en yaşlı mümessili olarak, kendim ve namzedimiz adına değil, fakat bu mesleğin yani Türk kültürünün temeli olan Türk dili araştırmaları adına bu işi ele alıp, yeniden bizzat kendinizin gözden geçirmenizi ve tetkik ettirmenizi bilhassa rica ediyorum.

Semih Tezcan'ın gerek meslekî gelişmesi ve gerekse hususî hayatı ile yakından ilgilenen, onun devamlı izleyicisi olan hocası sıfatıyla ona isnat edilmekte olan suç ve kusurlardan herhangi birisinin varit bulunmadığı kanaatında olduğumu ayrıca kaydetmek isterim.

Pek Muhterem Reis Bey!

İlim sahasında yetişmenin ve yetiştirmenin ne olduğunu çok iyi bilirsiniz. Biz millet olarak, bugünkü içtimai durumumuzda iyi yetişmiş bir insanı, mesleği boşuna harcayacak devirde değiliz; özellikle millî alanda! Millî kültür ancak ve ancak bilgi ve büyük feragatle çalışabilen üstün kabiliyetli kimselerin elinde gelişip olgunlaşır. İhbarcılıkla ve iftira ile itibar peşinde olanların elinde, bu bizlerce mukaddes olan millî kültür sadece yağmaya uğrar ve söner.

Pek Muhterem Reis Bey!

Devletimizin büyük itibar içinde tuttuğu Üniversite gibi müesseselerini bu gibi işin aslı araştırılmadan verilmiş haksız kararlarla tahrip ettirmemek, Üniversiteyi bu haksızlıkta

mesuliyet ortağı duruma düşürmemek gerektiği gibi, senatörleri de bu işlemin güya raporlar üzerine dayandığı zannından kurtararak onları gaflete sürüklenmekten korumak gerekir. Sizden bu çok ciddî olan memleket davasına da eğilmenizi rica edeceğim.

Semih Tezcan'ın çalışma sahasını ve eserlerini gösteren malzeme onun evrakıyla birlikte Ankara Üniversitesi Rektörlüğünde bulunmaktadır. Oradan alıp tahkik edebilir veya ettirebilirsiniz. Bu hususta da ricam onun yalnızca doçentlikten sonraki çalışmalarının değil, bütün çalışmalarının göz önüne alınmasıdır.

Pek Muhterem Reis Bey!

Bugüne kadar ele aldığınız işlerinizde olduğu gibi, bugünden sonrası için de başarılar dileyerek saygılarımı sunarım.

Emekli Türk Lehçeleri Profesörü

Saadet Çağatay

İmza

6.5.1983